

Володимир Приходько, к. ф. н.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДОСВІД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ДО НОВОЇ МЕТАФІЗИКИ ПРОСТОРУ (Ж. ДЕРРИДА І Ж. ДЕЛЬОЗ)

Volodymyr Prykhodko, PhD in Philosophy

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

EXPERIENCE OF GLOBALIZATION: TO THE NEW METAPHYSICS OF SPACE (J.DERRIDA AND G.DELEUZE)

In the article two intellectual strategies, intercrossing (J.Derrida) and reversing (G.Deleuze), are considered, under these strategies new metaphysics of space is created; it allows reflecting over an experience of globalization for which the politics of complete isolation, as well as pre-conditions of universal understanding, are not valid because globalization itself goes via asymmetrical relations of heterogeneous space, sometimes erosive when meeting radically Alien is inevitable. That is why the more involvement into different world spaces on the grounds of multiply analyses of risks and practice of their management becomes a strategy of surviving in dynamic and plural global world that is not stable and balanced. For science it means to change thematically the orientation towards so called spatial turn, which suggests expanded use of topographic methodology.

Key words: experience of globalization, space, new methaphysics, Derrida, Deleuze, heterogeneous space, risk, intercrossing, reversing.

Інтелектуальна перебудова панівних систем мислення ніколи не була просто грою, а важливою спробою виразити новий досвід: наприклад, у стоїцизмі досвід руйнації замкнутого полісного життя і створення відкритого простору елліністичної культури, у постструктуралізмі – обмеження національних держав, що супроводжується глобалізувальними тенденціями¹. Тобто ми бачимо сучасність, яка стоїть перед повторною глобалізацією або перед повторенням (у сенсі, який добре вказав Дельоз²) фундаментальної онтологічної ситуації. Це повторення інтелектуальної спроби осмислення універсалістського змісту виходу до універсального світу, коли спочатку появився Елліністичний світ, що сягав аж Індії, а потім Римський світ, який охоплював величезну територію, на якій мешкали різні народи і співіснували різні культури та релігії.

Змістом цього нового досвіду стає тема трансцендування, яка вимагала включення до нього Іншого, Чужого, як важлива складова частина. Це спричинило «просторовий поворот» у стоїцистській думці: створення концепції *χώρα* на противагу *τόπος*. Так само і нині ми маємо ситуацію «виходу за межі», яку називаємо глобалізацією, а філософія постструктуралізму, чи постмодернізму, виявляється піонером у справі так званого *spatial turn* у сучасній філософії³.

Таким чином, можна сказати, що філософам-постструктуралістам (чи постмодерністам) дарма закидають радикалізм. Навряд чи їх можна назвати радикалами, скоріше вони намагаються позбутися цього самого радикалізму в думці, спричиненого метафізикою. Простіше кажучи, метафізики завжди жорстко вимагають або бути на боці позитивного «за», або негативного «проти», оскільки не знають чи ігнорують місцеположення «між» або «поміж». Вони не можуть триматися середини, якщо можна так сказати. Хоч, безперечно, завжди є винятки, але, якщо додержуватися тієї особливої логіки, яку запропонував Дельоз, то, відповідно, навпаки – ми позбуємося радикалізму в думці⁴.

1 Степанова, А.С. (2005) *Физика стоиков: Доминирующие принципы онто-космологической концепции*. Санкт-Петербург: Изд-во С.- Петерб. ун-та, 15-25.

2 Делез, Ж. (1998). *Различие и повторение*. Санкт-Петербург: Петрополис.

3 Waldenfels, B. (2009). *Ortsverschiebungen, Zeitverschiebungen. Modi leibhaftiger Erfahrung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 9.

4 Делез, Ж. (1998). *Различие и повторение*. Санкт-Петербург: Петрополис, 317-318.

Отже, головною метою цієї статті є обстоювання тези про те, що перегляд метафізики у філософії Дерріда і Дельоза повторює, але не копіює, стоїцистський мотив і дає ключ для оновлення філософського досвіду сьогодення в напрямі подальшої розробки тем простору, Чужого, фундаментальної множинності досвіду і світу (щоб назвати ключові з них).

Дерріда у власному досвіді глобалізації спирається на специфічну лінію деконструкції, яку, зважаючи на залучення ним центральних понять письма і грами, можна назвати досвідом перекреслення метафізики. Перекреслення як деконструкція – так само не-метод, або, як каже Дерріда, «і не те, і не інше» (щодо цього Н. С. Автономова наводить декілька цитат із праці самого Дерріда «Et cetera...»)¹. Це – таке «і», яке присутнє і яке ми постійно чуємо. Тобто в самому методі деконструкції (хоч метод – це не-метод) під методом слід розуміти не-метод, перекреслений метод. Це – те, що він називає словом "нюх" – йдеться про «винюхування» традиції². У даному разі ми маємо справу з чимось неординарним, завданням чого є процес розмноження текстів. Це, по-перше, пошук невідповідностей, які перебувають у тому корпусі текстів, який нам подається як метафізичний, замкнений і логічний, пошук у цих текстах слабких місць з позиції автора, тобто таких місць, які він не помічає, на які він не звертає уваги, а по-друге, спроба через них переглянути увесь цей текст³. Так чи інакше можна казати про створення з одного тексту багатьох. Зрештою, робота деконструкції ніколи не припиняється. Вона не може бути завершеною, її позитивність у тому, що служить позитивному плюралізмові – розмноженню думок.

У такій ситуації дуже важлива полеміка Дерріда з Гансом-Георгом Гадамером⁴, який також використовує концептуальне «і» у своїй головній праці «Істина і метод». Але для Дерріда позиція німецького філософа доволі метафізична. Метафізичне мислення завжди відштовхується від центру, повноти, цілісності, логічності, замкненості, образу досконалості, взірця. Відповідно такою цілісністю (повнотою), яку приймає Гадамер і яка скрізь простежується в нього, є поняття мови. Але такий стан справ був неприйнятним для Дерріда, який якщо і казав про щось в однині, то одразу зазначав тут відсутність однини. І якщо ми кажемо про деконструкцію, то це – деконструкції, і якщо ми кажемо про мову, то це – передусім мови. Не існує однієї універсальної мови. Уся проблематика метафізики, яку деконструє Дерріда, настільки пов'язана з таким універсалістським всеохоплюючим розумінням мови, що остання не тільки ототожнюється з логосом, але й зливається з логосом, який усе в собі тримає й обирає специфічну форму свого виразу. Це – фонетична мова, яка пов'язана саме з голосом і підпорядковує письмо. Отримуємо фоно-лого-центризм, який стає об'єктом критики або деконструкції для Дерріда.

У зв'язку з цим одне з центральних, базових місць у філософії Дерріда посідає теза, яка звучить приблизно так: "Більше ніж одна мова!" (Щодо цього Н. С. Автономова у своїй праці цитує твір Дерріда «*Memoires pour Paul de Man*»: «Якби мені треба було ризикнути – не доведи Боже, звичайно, – і надати одне-єдине визначення деконструкції – коротке, еліптичне, економічне як наказ, я би сказав, не розгортаючи цього у фразу: "більше ніж одна мова" (*plus de une langue*). Це й справді не фраза. Це сентенція...»)⁵. Він наголошує на тому, що мова завжди є мовою перекладу⁶. Не існує ніякої власної мови, мови якогось оригінального, достеменного буття. У цьому твердженні Дерріда відходить від філософії Мартина Гайдегера і критикує його за метафізичне розуміння мови.

Те, що нам дається, дається нам як щось неповне, що ми завжди маємо сповнювати. Поняття сповнювання є одним із центральних і важливих⁷. Буття нам дається як записане буття, а не як якась повнота, і це відповідає розумінню мови, що немає ніякої *Muttersprache*, або рідної мови. Ми,

1 Автономова, Н.С. (2011). *Философский язык Жака Деррида*. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 91-92.

2 Автономова, Н.С. (2011). *Философский язык Жака Деррида*. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 50.

3 Автономова, Н.С. (2011). *Философский язык Жака Деррида*. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 50-51.

4 Автономова, Н.С. (2011). *Философский язык Жака Деррида*. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 69-71.

5 Автономова, Н.С. (2011). *Философский язык Жака Деррида*. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 94.

6 Деррида, Ж. (2011). Монолингвизм другого или протез первоначала. Глава седьмая. Автономова, Н.С. *Философский язык Жака Деррида*. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 461.

7 Деррида, Ж. (2000). *О грамматологии*. Москва: Ad marginem, 291-320.

народившись, приймаємо чужу мову батьків, мало того, ми ще намагаємося перекласти наш власний унікальний досвід якоюсь мовою. Наші почуття, наприклад, - теж переклад. Тобто в основі мови лежить завжди принцип перекладу, будь-яка мова завжди має бути придатна до перекладу іншою мовою. Отже, це означає, що однієї мови не існує, ніколи не існувало і ніколи не може бути. Однина мови може існувати лише як метафізичне припущення, особливо в науці, в її спробах створення універсальної мови науки чи універсальної мови для пізнання. Тут, навпаки, у Дерріда стверджується принциповий плюралізм.

Слід звернути увагу на те, що мова завжди працювала або, з позиції метафізики, мала би працювати проти множини, щоб виразити найбільш яскраво єдність світу, істини тощо. Тоді обирається і найкращий спосіб вираження. Для Дерріда це – фонетичний, бо він запобігає викривлянню того сенсу, який перебуває в цьому єдиному, у цьому трансцендентальному означуваному через те, що має характер субстанційної транспарентності: процес говоріння супроводжується його слуханням¹. Відповідно інші способи є більш недолугими, а особливо ті способи, які пов'язуються з написанням, з графічним, де внутрішнє занепадає в зовнішнє. Вибудовується ціла ієрархія ступенів наближеності до сенсу, які відповідають рівням духовної еманатії. Тотожність, яка пронизує всі етапи сходження, витісняє відмінність. Сила розрізнення, що сконцентрована в означнику, протиставляється субстанційній наявності означуваного: дуалізм означника й означуваного служить мовним фундаментом для метафізичної ієрархії².

Дерріда, роблячи акцент на графічному, на грамі, намагається піти далі цього дуалізму, до витоків мови, яка постає письмом (*l'écriture*). Під останнім розуміється те, що вносить розчленування, що робить членороздільним наше мовлення. Усе це він добре демонструє якраз на прикладі філософії Жана-Жака Русо. Інтерпретацією його розмислів про мову він займається у другому розділі *De la Grammatologie* («Дещо з граматології»). Русо виражає метафізичне уявлення про першу мову, яка нагадує пташину. Це мова повна, цілісна, співоча, мелодійна, оскільки не містить у собі ніяких переривань. Щодо цього Русо був прихильником концепцій, які стверджують поетичний початок мови. У разі, коли всі співають (мелодії), нічого не можна розрізнити, оскільки відсутнє граматичне розчленування (гармонії), поява якого була для Русо своєрідним падінням, вигнанням із раю. Таким чином, упроваджується розчленування у вигляді сповнення (*supplément*) цієї втраченої повноти як заміни.

Тут у понятті *supplément* Дерріда йдеться не стільки про доповнюваність, скільки про сповнення як компенсацію цілісності, і, зрештою, культура виявляється культурою такого розчленування. Можна також стверджувати, що вона і починається з розчленуванням. Але для Дерріда таке розчленування мало би існувати й у природі, оскільки звідки воно могло би тоді появитись³. Тоді різноманіття, яке ми маємо в природі, також нам вказує на те, що до цілісності ми не можемо дістатись.

Отже, що тут важливо збагнути? Те, що Дерріда намагається через граматологію виходити з мови не як з того, що оберігає цілісність і повноту, а з мови як письма, тобто як джерела множинності, але такої, яка не є просто емпіричною множинністю, а тією множинністю, що несе разом із собою таке розчленування і таке впорядкування, яке уможливлює вираження (тобто несе членороздільність).

У Дерріда йдеться про спосіб прийняття Чужого, чим уперше почали займатися саме стоїки в Античності у зв'язку з тим, що були зруйновані межі полісу⁴. Також можна сказати, що філософія постструктуралізму в загальному плані – це філософія Чужого. І спроба фундаментального онтологічного плюралізму – це спроба залишити цього Чужого у спокої, не переслідувати його, не робити з нього також як «я сам»: видалити всі моменти того, де ми завжди ідейно і пафосно прагли якоїсь єдності, зробити когось щасливим за своїми мірками. Усі ці наміри ми прекрасно знаємо. Але безперечно потрібно, додержуючись поглядів цих філософів Чужого, сказати, що фантазми цілого будуть існувати і вони завжди будуть продукуватись, оскільки на це є свої причини (але це тема іншої праці). Це теж важливий бік нашого життя – прагнення цілісності, єдності, тотожності.

1 Дерріда, Ж. (2000). *О граматологии*. Москва: Ad marginem, 121.

2 Дерріда, Ж. (2000). *О граматологии*. Москва: Ad marginem, 124-134.

3 Дерріда, Ж. (2000). *О граматологии*. Москва: Ad marginem, 386.

4 Степанова, А.С. (2005). *Физика стоиков: Доминирующие принципы онто-космологической концепции*. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 10-11; а також: *Т. I. Зенон и его ученики*. Фрагменты ранних стоиков (1998). Москва: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 103.

Йдеться найпевніше про збалансування цього потягу до цілісності і єдності моментом плюралізму і множинності.

Нарешті, ключове поняття Дерріда *différance*, яке фонетично вимовляється однаково з нормативно вірним *différence*, але має графічну відмінність, якраз виражає момент письма, який приховується за фонетичним, цілісним, тим, що несе тотожність. Його слід розуміти як творчу силу письма, яке через *espacement* (розбивку, розподіл, розташування) надає орієнтувальну мапу світу, трансформуючи часові розриви у сліди (*trace*).

Після концептуалізації ставлення до метафізики у філософії Жака Дерріда як перекреслення метафізики позицію Жюльєн Дельоза можна визначити як вивертання метафізики, тобто пошуком незримого боку того, що для нас є наявним, а те, що є наявним, безпосередньо відповідає метафізиці, тим цілісностям, про які вже йшлося у зв'язку з філософією Дерріда. Дельоз наголошує на наявності й функціонуванні своєрідної логіки цього виверту, яка діє всупереч тому, що панує у світі старої метафізики, всупереч тому, що він називає уявленням як механізмом видалення будь-яких відмінностей. У цього механізму є основні елементи, які, за словами Дельоза, визначив ще Фуко¹. У праці «Відмінність і повторення» механізм уявлення розкривається таким чином: перед нами поняття, яке впроваджує тотожність, судження, яке впроваджує аналогію, предикація, яка впроваджує опозицію, сприйняття, яке впроваджує подібність².

Дельоз намагається розгорнути не тільки виворіт, але і як підкреслення створити нову метафізику, відновити і повторити її. Задля цього потрібно відновити фізику, про яку забули – саме ту фізику, яку він демонструє у своїй праці «Логіка смислу» у зв'язку з метафізикою. Цю Дельозову логіку зв'язку фізики і метафізики Фуко схопив у двох поняттях – метафізичної *події* та фізичного *фантазму*³. Але все-таки головними поняттями, які розкривають логіку Дельоза, є повторення та відмінність. Недарма Фуко каже, що філософія майбутнього, а точніше нової епохи, що настала, – це філософія Дельоза, філософія відмінності та повторення: «Але можливо, одного разу теперішній вік назвуть віком Дельоза»⁴. Відмінність та повторення є ключовими для Дельоза і такими, що мають передусім бути звільненими від метафізичного тлумачення. У метафізиці вони теж є важливими поняттями, однак редукованими до тотожності, а отже, такими, що не виявляють своєї природи.

Повторення – це повторення того самого. Питання ітерації (повторення) є одним із важливих елементів не лише метафізики, але й міфологічного мислення. Йдеться, зокрема, про циклічність, де повторюється те саме. Таким чином, тотожність також себе повторює в різноманітних проявах. Множинність виявляється сукупністю того самого, множинністю однакових кількісно пов'язаних копій, про що вже говорилося і що демонструвало логіку копії та взірця. Копія, щоби бути, має становити те саме, що взірець. Повторення постає таким собі механізмом живлення цих копій, взірцем у тому самому, оскільки вони виходять із тотожності цього взірця. Але взірець парадоксальним чином має тримати копію в розрізненні для її існування, інакше вона би злилася з ним.

Ще один метафізичний парадокс: включення індивідуальності самої речі в метафізичну ієрархію відмінностей⁵. Те, що говориться про цю дану річ, має ствердити те, що є не індивідуальним у речі, а лише тим, що є специфічним, тому метафізика займається специфікацією того, що є у світі. А те, що пропонує Дельоз, – це філософія, яка доходить до джерела індивідуалізації. Індивідуальність не відповідає специфіці. Специфіка вмонтована в ієрархію відмінностей, підпорядкованих тотожності поняття, несе із собою загальне, тотожність взірця, яка передається всьому через загальне. У копії важливим є те, що відсилає до загального. Таким чином утверджується метафізичний зв'язок частини та цілого, а відтак народжується специфікація.

Те, що специфіковано, водночас позбавляється індивідуальності, оскільки внесений загальний момент, а не те, що його характеризує як унікальну індивідуальність. Позбавлене індивідуальності, воно може бути замінене, тобто ми перебуваємо в ситуації, де немає унікальності, де діє загальне, де можна одне поміняти на інше без жодної загрози. Це – світ обміну, де жодна з копій не є цінною. Цінним є лише взірець. Ми всі стаємо «рабами божими», грубо кажучи. У такий спосіб нікого не

1 Делез, Ж. (1998). *Различие и повторение*. Санкт-Петербург: Петрополис, 317.

2 Делез, Ж. (1998). *Различие и повторение*. Санкт-Петербург: Петрополис, 317.

3 Делез, Ж. (2011). *Логика смысла*. Москва: Академический проект, 438-470.

4 Делез, Ж. (2011). *Логика смысла*. Москва: Академический проект, 438.

5 Делез, Ж. (1998). *Различие и повторение*. Санкт-Петербург: Петрополис, 49.

цікавить, який ти унікальний, особливий. Це нікому не потрібно. Ми маємо робити якусь спільну (загальну) справу, до якої причетний не я індивідуально, а ми всі разом. Тобто йдеться про обмін усередині всього цього та створення еквівалентів¹. Суспільство так і працює. У ньому немає унікальних людей. Суспільство продукує тотожності, які створені за якимось взірцем. Державу не цікавить індивід, унікальний та неповторний, який запровадить щось нове, її цікавить те, що можна контролювати через створення однакових людей, яких можна помінати.

Дельоз оголошує війну такому розумінню повторення та відмінності. Він хоче показати, що за цим поверховим є неповторний динамічний світ, який, можливо, страшний для когось, адже це – не світ логосу. Це – світ, який Дельоз називає світом номосу, від якого походить термін «номадичність»². *Νόμος* також давньогрецьке поняття. Воно більш архаїчне, ніж *λόγος*, оскільки виражає той устрій давньогрецького суспільства, коли ще не були сформовані поліси, коли ще не було логосу, коли ще не було встановлених меж, де ці межі були творчими, де розриви та розмежування мали позитивне значення. *Νόμος* сягає гомерівських часів. Ном – це племінний устрій прадавніх греків, який сягає часів заселення великих нових територій, де обживається простір (це можна порівняти з думкою Дерріда, коли він каже про розбивку, розміщення та розчленування: сліди описують світ, який ми бачимо). Номос – це те, що викликає розмежування, відмінності, де межі є тим, з чого все починається, а не завершується. Не *οὐσία*, що замикає річ (як сутність), а те, що є живою стадією можливості, того, що дозволяє виявити річ на своєму порозі – там, де динамічно через виявлення свого порогу (межі) щось виявляє себе як таке. Поки я не зроблю чогось і не перевірю, де межа того, на що я спроможний, я не знаю, хто я такий. Це межа, яка є поштовхом для того, щоб я це робив і досягав цієї межі. Це – не та межа, яка каже мені, що ти такий – і все, тобто тримає мене. Номос – це стан обживання.

Відмінність – це те, що розташовується в просторі, несе із собою повторення, яке виводить нас на час. Повторення виявляється повторенням ніби того самого, але в такий спосіб, що те саме повторюється вже не так само, як було, тобто повторюється як якась варіація. Своєрідне розуміння повторення в Дельоза подібно до концепту сліду в Дерріда: повторення ніколи не має першості, оскільки воно є повторенням. Але додається твердження Дельоза, що тільки унікальне може повторюватися³. Те, що не є унікальним, може легко обмінюватися за еквівалентом (як у метафізиці). Це й означає бути заміненим. Немає сенсу повторювати те, що можна замінити чимось іншим. Але диво в тому, що коли ми повторюємо унікальне, ми опиняємось в ситуації здивування, оскільки завжди отримуємо зовсім інше, ніж повторюване на початку. Виходить так, що ми не знаємо, що було першим. Те, що було вперше (оригінальне), у повторенні отримує маску і не показує свого обличчя. Для Фуко це демонструє фантазм, за яким годі шукати реальності⁴. Виходить так, що маска за собою нічого не приховує. Звідси театральність прояву буття й онтологічних структур, які розкриває Дельоз. Йдеться про те, що знаходження у світі повторення без оригіналу, повторення неповторного, чогось унікального, а також відмінності, яка відсилає до іншої відмінності, характеризує специфіку нашого існування як театального існування. Тому Дельоз звертається до стоїчного образу актора з його масками, жестами, позами⁵.

Це не означає, що у світі немає нічого унікального, а якраз, навпаки, у світі є надто багато цікавого й унікального, того, що неможливо замінити, того, що ми постійно намагаємося за допомогою понять специфікувати, впровадити в тотожність, але воно чинить супротив цьому.

Навіть самих себе ми не здатні замкнути в тотожності. Чужість самому собі чудово продемонстрували ті самі психіатри⁶, оскільки проблема відома, наприклад, в Європі як криза ідентичності: ми думаємо, що наші батьки – якісь приховані аристократи, ми підозрюємо це; однак японці думають, що наші батьки – це не наші батьки. Це – їхній страх. Тобто ми, європейці, постійно перебуваємо в пошуку якогось верховного, важливого, владного предка, але насправді за цим ми шукаємо просто сильного патера. А в японців це – відкриття ніщо, що є більш страшнішим. Крім цього, у них немає такого, як у нас, Я: у них Я залежне від ситуації. Ця специфіка викликає в європейців певний страх перед «багатоликістю» Азії: азіат може посміхатися вам, а через мить він

1 Касториадис, К. (2003). *Воображаемое установление общества*. Москва: Гносис, Логос.

2 Делез, Ж. (1998). *Различие и повторение*. Санкт-Петербург: Петрополис, 55.

3 Делез, Ж. (1998). *Различие и повторение*. Санкт-Петербург: Петрополис, 13-14.

4 Делез, Ж. (2011). *Логика смысла*. Москва: Академический проект, 442-443.

5 Делез, Ж. (2011). *Логика смысла*. Москва: Академический проект, 193-194, 197-198.

6 Вальденфельс, Б. (2002, 2004). *Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого*. Київ: ППС, 24-25.

може лютувати. Це можливо перебільшено, але показує таку саму ситуацію, як у своїх художніх фільмах японський режисер Такесі Кітано: людина може насолоджуватись життям наче витончений художник, може любити ніжно дітей, але поряд із цим бути жорстоким вбивцею. (Наприклад, художній фільм «Сонатіна».) Таким чином можна продемонструвати той факт, що тотожність не є єдиновірним і домінуючим скрізь способом існування, що існують культури, в яких немає такого домінування на відміну від європейської. Однак навіть християнська культура, що лежить в основі останньої, теж має проблемний бік: вона не така за своєю сутністю тотожна і заснована на Єдиному, як в культурі послідовного монотейзму. І загалом про характер європейської культури, яка містить у собі нездоланну тріщину між еллінською і юдейською культурами¹.

Повертаючись до Дельоза, можна побачити саме таку картину: треба схопити світ «неприборканої думки» (тут помітні алюзії на Леві-Строса, який теж намагався досліджувати чужі культури), знайти виворот, щось Чуже в нас. Йдеться не про те, що метафізична верхівка тотожності в нашій культурі є взагалі нічим, але про те, що вона є ефектом, результатом того, міститься на вивороті. До речі, цю метафору з підкладкою, яка передбачає подвоєність дублювання – французькою *doublure*, – чи не вперше використав для пояснення філософії Мерло-Понті у своїй феноменології²: коли ми зупиняємо погляд на зовнішньому лицевому боці, то бачимо результат – цілісний і гарний одяг, але вивернувши його, ми бачимо роботу, працю, дію, де немає цілісності, оскільки нічого ще не завершено, де все розпадається і розкладається, де видно всі стежки і стрічки. Власне, ми разом із Дельозом і намагаємося потрапити туди, де робиться гарний метафізичний одяг, на якому ніби все виглядає припасованим, тотожним, але таким, зрештою, що має свою нетотожну природу – природу зворотного боку.

Дослідивши нову метафізику, яку подали постструктуралісти Жак Дерріда і Жиль Дельоз, як підсумок можна зазначити: 1) вона виступає досвідом сучасної ситуації освоєння глобального простору, який 2) обов'язково включає руйнування локалізованих статичних світів, тому внутрішня політика в чистому вигляді неможлива; 3) перекреслення і вивертання окреслюють інтелектуальні стратегії осмислення креативного простору як гетерогенного; 4) глобалізація не є гомогенізацією світу, оскільки несе передусім проблему амбівалентної і неоднозначної зустрічі з радикально Чужим, через те 5) має розроблятися топографічна методологія, що буде враховувати ризики як необхідну складову кожної ситуації; 6) практика спірання на діалог і порозуміння як природний стан міжлюдських і міжнародних, зокрема, відносин є безпідставною, оскільки передбачає дану наперед гомогенність; 7) порозуміння в такій ситуації слід розуміти як серію спроб наближення позицій при збереженні дистанції, адже 8) дистанція є виразом асиметрії, притаманної гетерогенності простору, а тому рівновіддаленість/рівнонаближеність, тим паче нейтральність позиції, тут не спрацьовує і, по суті, є приховуванням «ерозійних» процесів; 9) якомога більша залученість до різних світів стає стратегією виживання в динамічному і плюральному світі.

References

1. Avtonomova, N. S. (2011). *Filosofskij jazyk Zhaka Derrida*. Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPEN).
2. Castoriadis, C. (2003). *Voobrazhaemoe ustanovlenie obshhestva*. Moskva: Gnosis, Logos.
3. Deleuze, G. (2011). *Logika smysla*. Moskva: Akademicheskij proekt.
4. Deleuze, G. (1998). *Razlichie i povtorenie*. Sankt-Peterburg: Petropolis.
5. Derrida, J. (2011). Monolingvizm drugogo ili protez pervonachala. Glava sed'maja. Avtonomova, N.S. *Filosofskij jazyk Zhaka Derrida*. Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPEN).
6. Derrida, J. (2000). *O grammatologii*. Moskva: Ad marginem.
7. *Fragmenty rannih stoikov* (1998). Moskva: Greko-latinskij kabinet Ju. A. Shichalina.
8. *Kul'turni cinnosti Evropy* (2014). Kyiv: Duh i litera.
9. Merleau-Ponty, M. (2006). *Vidimoe i nevidimoe*. Minsk: Logvinov.
10. Stepanova, A.S. (2005). *Fizika stoikov: Dominirujushhie principy onto-kosmologicheskoy koncepcii*. Sankt-Peterburg: Izd-vo S.- Peterb. un-ta.
11. Waldenfels, B. (2009). *Ortsverschiebungen, Zeitverschiebungen. Modi leibhaftiger Erfahrung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
12. Waldenfels, B. (2002, 2004). *Topografija Chuzhogo: studiyi do fenomenologiyi Chuzhogo*. Kyiv: PPS.

¹ *Культурні цінності Європи* (2014). Київ: Дух і літера.

² Мерло-Понті, М. (2006). *Видимое и невидимое*. Минск: Логвинов, 216.